

pärinesid väheste eranditega just seltsidest-korporatsioonidest.

Nõukogude okupatsioonivõimu eesmärk Eestis ja mujal oli mis tahes demokraatliku kodanikualgatuse ja ühistegevuse hävitamine, aga saadi hoopis üliõpilasorganisatsioonide varane üleilmastumine. Pagulusse pääsenud võtsid oma organisatsiooni kaasa, arendasid välja ühtsed reeglid vaba maailma kõigil kontinentidel tegutsemiseks ning seetõttu ei olnud sugugi keeruline tegevust Eestis esimesel võimalusel tegevat taastada ning selle raskuskese rahulikul kodumaale tagasi tuua. Globaalne läbikäimine on kõigi praegu tegutsevate seltside-korp!-ide argipäev ja toidab sellisena üleilmselt eestluse elujõudu hoopis tõhusamalt (sealjuures eelarvelise maksurahata) kui mis tahes riiklik kaasmaalaste programm.

Juubeliprogrammide lahutamatu koostisosa on kuulsusrikka mineviku ning oma suurte eelkäijate meenutamine, et mitte öelda, hooplemine. Jätan siin selle osa vahele, kuigi EÜSi ajalugu ja tema kunagiste liikmete teod selleks lõputult võimalusi pakuvad. Üliõpilasorganisatsioonidele annavad praegu ju tuleviku elujõudu hoopis argeisema ja tühjema ajaloos juhtunu. EÜS (nagu ka Ugala või Amicitia, Sakala või Filiae Patriae, ENÜS või Veljesto) ei ole mingi huvigrupi võimu instrument, vaid demokraatia ja juhtimise kool, kus päevast päeva treenitakse ajaproovile vastu pidanud reeglite järgi arukate ja suurimale hulgale suurimat hüve loovate otsuste langetamist, aga ka ametivõimu ajutisuse ning vähemusse jäämise paratamatusega psühholoogilist kohanemist.

Ühesõnaga, selged reeglid ja protseduurid ning igapäevane harjutamine teevad organiseerunud üliõpilasest veendunud ja oskaja demokraadi kogu eluks, sest mängu käigus õpitu on juurdunud seljaajju ja lihasmällu. Seetõttu vaatab iga seltsi või korporatsiooni vilistlane kaastundega abitud, mis avaliku võimu kõrgemaid kogusid otsustamisel alatasa haarab, ja mõistmatusega seda juhmi järjekindlust, millega keeldutakse olgu parlamendi või valitsuse töökorraldusrikket reegleid parandamast.

Eriti 1990ndatel, aga ka selle sajandi alguses oli avalikel kogunemistel lihtne ära tunda, kas koosolekul, mille eesmärk mingi otsus langetada, osalevad ja seda juhivad tudengidemokraatia karastusega isikud või isehakanud, otsustamises välja õppimata inimesed. Sama kohab nüüdki, ehkki aina rohkem leidub ka struktuure ja paiku, kuhu tudengiorganisatsioonide vilistlased on oma vana ja tõhisa otsustamiskultuuri sisse toonud. Mis siis on need imeasjad, millele siin kiidulaulu olen laulnud?

Esiteks, otsuste langetamises osalemine on kohustus, mitte vabadus. Ja mitte niisama osalemine, vaid seisukoha võtmine. Osalemine, ei ole olemas asja nõtmise erapooletus: igal hääletusel ollakse kas poolt või vastu ning mõistlikult kõrge kvooruminõude puhul on iga otsus seetõttu esinduslik, tegeliku enamuse tahte peegeldus. Kohustuse juurde

Selged reeglid ja protseduurid ning igapäevane harjutamine teevad organiseerunud üliõpilasest veendunud ja oskaja demokraadi kogu eluks.

Demokraatia õppetunde saab läbi viia ka siis, kui toad on kütmata. Vilistlane Hillar Randalu õpetab noori kaasvõitlejaid EÜSi raamatukogus 1989. aasta jaanuaris. Tiit Kuusemaa

kuulub lahutamatu mõttevabadus ehk otsustamine välise sunnita, mis tähendab, et enamuse ja vähemuse vahekord iga otsuse puhul selgub alles hääle lugemisel. Tänapäeva riigikogul pole sellest kultuurist paraku õrnamatki aimu. Kuna enamus on parteide liinis kokku lepitud, siis on hääletustel harva üldse mingit tähendust ning enamused puudub ka tung otsuste sisulise kvaliteedi loomisel osaleda, veel vähem aga vähemust ära kuulata. Kõik on ette kindel.

Teiseks, teadmine ametivõimu ajutisusest ja valimiste tihe regulaarsus. Liikmeses kohustab ametit pidama ja

amet kohustab parimat püüdma mitte enda võimu, vaid teiste heaolu suurendamisel. Aga kui tahes hea sa ka ametis ei oleks, järgmiseks semestriks tagasi ei valita. Järelikult ei ole vaja ka kampaaniat teha, hääli osta jne. Poliitikaelus on kombeks rääkida, et liiga sagedad valimised ja võimuvahetus tähistab võimu ebastabiilsust, aga tudengiorganisatsioonid on sajandi ning kauemgi tõestanud vastupidist – et kogu juhtkonna vahetamine igal semestril tagab sisemise rahu ja pikaajaliste eesmärkide saavutamise. Ühtki tööhobust ei kurnata kunagi liiga ära.

Tudengidemokraatia väärt reeglid ja kord kõlbavad eeskujuks ja ülevõtmiseks igale vabaühendusele, sh erakonnad. Kui ei võeta ja nende headust ei mõisteta, jäävad ka püüdlused tühiseks ning on lootusetu elada ligilähedaseltki sama vanaks nagu EÜS.

Huvi e-raamatute vastu ei saa raisku lasta

Oh kui kulunud ja siiski haljas on Winston Churchilli ütlus, et head kriisi ei saa raisku lasta. Nüüd, muuseum digikultuuri aastal, on saanud ilmsiks, kui alahinnatud on Eestis olnud e-raamat.

Ilmselt on paljud kroonviiruse pandeemia ajal üllatusega avastanud, kui palju on Eestis õigupoolest kultuuri-ressursse, sh tasuta kasutamiseks (vt nt nimekirja kultuuriministeeriumi kodulehel). Kirjarahvas on teiste loovisikute kõrval isegi mõnevõrra paremas seisus, sest mingi käive ses vallas püsib, kui ka peaaegu kõik raamatupoed ja -kogud on kinni.

Apollo Kaupluste tegevjuhi Eha Panga sõnul on nende e-poe müük kõigi tootegruppide osas mitmekordistunud: lauamängude puhul neli, lasteraamatute, e-raamatute ja DVD oma üle kolme ning teistes tootegruppides vähemalt kaks korda. Eha Pank: „Müük on

suuremas tõususes kui jõulude ajal.“ Ka Rahva Raamatu e-poe tellimuste arv on tõusuteel, sh e-raamatute oma, ehkki selles ketis on turundusjuhi Kersti Küla sõnul e-raamatute osakaal endiselt marginaalne: „Võimalusel eelistavad eestlased e-raamatutele endiselt paberaamatuid.“ Apollo e-raamatümüügi edetabeli tipus oli 1. aprilli seisuga Eia Uusi romaan „Tüdrukune“ ning Rahva Raamatus Delia Owens'i romaan „Kus laulavad langustid“.

Mõneski raamatukogus saab jätkuvalt teavikuid laenata – inimkontaktivabalt. Rahvusraamatukogust laenutati raamatuid eriolukorra esimesel nädalal rohkem kui tavaliselt, hoolimata sellest, et lugemissaalid on külastajatele suletud (nt telliti Estri e-kataloogi kaudu teos raamatukappi). Tallinna keskraamatukogu avas 18. märtsil Ellu nime kandvale e-raamatukogule ligipääsu kõigile Eesti lugejatele. Raamatukogu teenindusdirektor

Eriolukord võib tõepoolest kiirendada uute traditsioonide ja tehnika kasutuselevõttu.

Triinu Seppam-Saar: „Sel aastal on laenutatud Ellust ligi 24 000 korral, sh rohkem kui 11 500 laenutust ajavahemikul 18. – 31. III. Kirjandust saavad lugejad valida praegu 2650 teose hulgast. Varasemaga võrreldes on laenutuste arv kasvanud alates 18. III u viis korda, mis näitab, et huvi e-raamatute vastu on praegu väga suur.“ Edetabelit juhib Thomas Eriksoni „Idioodid minu ümber“, eesti ilukirjandusest leiab kõrgeimal (7) kohal Vahur Afanasjevi romaani „Serafima ja Bogdan“. Seppam-Saare sõnul küsitakse palju ka laste- ja noorteraamatuid, sh neid, mida tuleb koolis lugeda: „Küsitakse nii tõlkekirjandust, nt Astrid Lindgreni raamatuid, muinasjutu „Kaksteist kuud“, kui ka eesti autorite teoseid, nt Indrek Hargla raamatuid. Küsitud on ka eesti autorite venekeelseid tõlkeid, nt Andrus Kiviräha „Лотте из Деревни изобретателей.“ Kirjastajatel tasub seega kaaluda senisest rohkem laste- ja

noortekirjanduse e-raamatuna väljandmist.

Siinkohal tuleb kiita Tallinna linnavalitsuse ja kultuuriministeeriumi suurema kärata Ellule antavat tuge e-raamatute hankimisel kõigile Eesti elanikele. Appi on kutsutud ka kohalike omavalitsusi ning lugejadki saavad annetusi teha.

Mullu juunis oli Sirbis juttu sellest, et kultuuriministeeriumis tehakse ettevalmistusi üleriigilise e-raamatute laenutusvõrgu loomiseks (28. VI). Raamatukogunõuniku Ülle Talihärm sõnul minnakse selle plaaniga tänuväärset ka edasi: „Rahvusraamatukogu ja kultuuriministeerium töötavad e-laenutuskeskkonna katseprojekti osas, et käivitada laiemate võimalustega üle-eestiline e-laenutus veel sel aastal.“ Praegune olukord on teinud tema kinnituse selgeks, kui vajalik on see teenus nii lugejatele kui ka kirjastajatele ja autoritele. Vaja on veel hange läbi viia.

Eriolukord võib tõepoolest kiirendada uute traditsioonide ja tehnika kasutuselevõttu.

PILLE-RIIN LARM